

Förenade målen C-180/98—C-184/98

Pavel Pavlov m.fl.

mot

Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten

(begäran om förhandsavgörande från Kantongerecht te Nijmegen)

”Obligatorisk anslutning till en tjänstepensionsfond — Förenlighet med konkurrensreglerna — Huruvida en tjänstepensionsfond skall kvalificeras som ett företag”

Förslag till avgörande av generaladvokat F.G. Jacobs föredraget den 23 mars 2000 I-6456
Domstolens dom av den 12 september 2000 I-6497

Sammanfattning av domen

1. *Konkurrens — Gemenskapsbestämmelser — Materiellt tillämpningsområde — Kollektivavtal med socialpolitiska syften — Beslut av utövarna av ett fritt yrke att upprätta ett kompletterande pensionssystem och att hos de offentliga myndigheterna ansöka om att anslutning till fonden skall göras obligatorisk — Omfattas — Avtal som ingåtts av utövare av ett fritt yrke och som inte omfattas av samma system som ett kollektivavtal som ingåtts mellan arbetsmarknadens parter (EG-fördraget, artikel 85.1 (nu artikel 81.1 EG) och artiklarna 118 och 118b (artiklarna 117—120 i EG-fördraget har ersatts av artiklarna 136—143 EG); avtal om socialpolitik mellan Europeiska gemenskapens medlemsstater med undantag av Förenade kungariket, artiklarna 1 och 4)*

2. *Konkurrens — Gemenskapsregler — Företag — Begrepp — Oberoende specialitläkare — Omfattas — Betalning till en enda tjänstepensionsfond — Läkare som agerar i egenskap av företag (EG-fördraget, artiklarna 85, 86 och 90 (nu artiklarna 81 EG, 82 EG och 86 EG))*
 3. *Konkurrens — Gemenskapsregler — Företag — Begrepp — Yrkesorganisation med offentligrättslig stadga — Omfattas — Sammanslutning av specialitläkare (EG-fördraget, artikel 85 (nu artikel 81 EG))*
 4. *Konkurrens — Konkurrensbegränsande samverkan — Tjänstepensionsfond som upprättas av utövarna av ett fritt yrke — Tillåtet — Offentliga myndigheters beslut om att anslutning till fonden skall vara obligatorisk — Tillåtet (EG-fördraget, artiklarna 5 och 85 (nu artiklarna 10 EG och 81 EG))*
 5. *Konkurrens — Gemenskapsregler — Företag — Begrepp — Pensionsfond — Omfattas — Avsaknad av vinstsyfte — Solidaritetsaspekter — Socialt syfte — Saknar betydelse (EG-fördraget, artikel 85 och följande artiklar (nu artikel 81 EG och följande artiklar))*
 6. *Konkurrens — Offentliga företag och företag vilka medlemsstaterna tillerkänner särskilda eller exklusiva rättigheter — Pensionsfond med ansvar för förvaltningen av vissa försäkringstjänster i en bransch — Dominerande ställning — Missbruk — Bedömningskriterier — Omfattas inte (EG-fördraget, artiklarna 86 och 90 (nu artiklarna 82 EG och 86 EG))*
 7. *Konkurrens — Offentliga företag och företag vilka medlemsstaterna tillerkänner särskilda eller exklusiva rättigheter — Företag som anförtrots att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse — Pensionsfond som ansvarar för förvaltningen av ett kompletterande pensionssystem för utövarna av ett fritt yrke (EG-fördraget, artiklarna 86 och 90 (nu artiklarna 82 EG och 86 EG))*
-
1. Även om avtal som slutits inom ramen för kollektiva förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter, i syfte att förbättra anställnings- och arbetsförhållandena, på grund av deras beskaffenhet och syfte inte skall anses omfattas av artikel 85.1 i fördraget (nu artikel 81.1 EG), går det inte att på detta sätt från tillämpningen av denna bestämmelse utesluta ett avtal som syftar till att garantera en viss pensionsnivå för samtliga utövare av ett visst yrke och följaktligen att förbättra ett av dessa yrkesutövaras arbetsvillkor, nämligen lönen, men som inte har ingåtts inom ramen för kollektiva förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.
- Fördraget innehåller i detta avseende inte någon bestämmelse som, på

samma sätt som artiklarna 118 och 118b i fördraget (artiklarna 117—120 i fördraget har ersatts av artiklarna 136—143 EG) samt artiklarna 1 och 4 i avtalet om socialpolitik mellan Europeiska gemenskapens medlemsstater med undantag av Förenade kungariket, uppmanar utövarna av fria yrken att ingå kollektivavtal för att förbättra anställnings- och arbetsvillkoren och som avser att de offentliga myndigheterna, på begäran av utövarna av dessa yrken, skall göra sådana avtal obligatoriska för samtliga utövare av dessa yrken.

För övrigt agerar sådana läkare i egenskap av företag i den mening som avses i artiklarna 85, 86 och 90 i fördraget och inte i egenskap av slutliga konsumenter, när de inom ramen för sin nationella sammanslutning beslutar att gemensamt skjuta till medel till en enda tjänstepensionsfond,.

(se punkterna 76, 77 och 82)

(se punkterna 67—69)

2. De oberoende specialistläkare som i sin egenskap av oberoende näringsidkare tillhandahåller tjänster på en marknad, nämligen specialistläkartjänster, och som av sina patienter erhåller ersättning för dessa tjänster och står de ekonomiska risker som denna verksamhet är förenad med, utövar ekonomisk verksamhet och utgör följaktligen företag i den mening som avses i artiklarna 85, 86 och 90 i fördraget (nu artiklarna 81 EG, 82 EG och 86 EG), och denna slutsats ändras inte av att de tjänster de tillhandahåller är av komplex och teknisk karaktär och av det förhållandet att utövandet av yrket är reglerat.

3. Den omständigheten att en yrkesorganisation har en offentligrättslig stadga utgör inte något hinder för tillämpningen av artikel 85 i fördraget (nu artikel 81 EG), en artikel som, enligt sin ordalydelse, tillämpas på avtal mellan företag och på beslut av företagsammanslutningar. Den rättsliga ram inom vilken en sammanslutningsbeslut fattas, och den rättsliga beteckningen på denna ram i den nationella rättsordningen, saknar således inverkan på tillämpningen av gemenskapsrättens regler om konkurrens och i synnerhet av artikel 85 i fördraget.

Det förhållandet att en sammanslutning av specialistläkare har som sin huvudsakliga uppgift att tillvarata dessa läkares intressen, och särskilt deras inkomster till vilka de kompletterande pensionerna räknas, genom förhandlingar med de offentliga myndigheterna om kostnaderna för läkartjänster, är inte av den beskaffenheten att denna yrkesorganisation skall undantas

från tillämpningsområdet för artikel 85 i fördraget.

anslutningen till denna fond obligatorisk.

(se punkterna 85 och 86)

(se punkterna 95, 97—101, samt punkt 1 i domslutet)

4. Det strider inte mot artikel 85.1 i fördraget (nu artikel 81.1 EG) att utövarna av ett fritt yrke beslutar att upprätta en tjänstepensionsfond som skall förvalta ett kompletterande pensionssystem och att hos de offentliga myndigheterna ansöka om att anslutning till denna fond skall göras obligatorisk för samtliga utövare av detta yrke. Beslutet att upprätta en sådan fond begränsar nämligen inte påtagligt konkurrensen inom den gemensamma marknaden, såvitt kostnaden för det kompletterande pensionssystemet endast har marginell och indirekt inverkan på den slutliga kostnaden för de tjänster som tillhandahålls av utövarna av detta yrke. Ansökan till de offentliga myndigheterna om att göra anslutningen till tjänstepensionsfonden obligatorisk ingår dessutom i ett system som är identiskt med det som finns i flera nationella lagstiftningar avseende utövandet av normgivningsmakt på det sociala området. Ett sådant system är avsett att främja införandet av sådana kompletterande pensioner som omfattas av den andra delen av pensionssystemet och det innehåller ett antal garantier. Artikel 5 i fördraget (nu artikel 10 EG) och artikel 85 i fördraget utgör således inte något hinder för ett beslut av myndigheterna att göra
 5. En pensionsfond, som själv bestämmer storleken på avgifterna och förmånerna och som sköts enligt kapitaliseringsprincipen, med ansvar för förvaltningen av ett kompletterande pensionssystem, vilket införts av en organisation som företräder utövarna av ett fritt yrke och som de offentliga myndigheterna har gjort det obligatoriskt att ansluta sig till för alla utövare av detta yrke, är ett företag i den mening som avses i artiklarna 85, 86 och 90 i fördraget (nu artiklarna 81 EG, 82 EG och 86 EG).
- Varken den omständigheten att fonden saknar vinstsyfte eller förekomsten av solidaritetsaspekter som präglar dess förvaltning är tillräckligt för att fonden inte skall anses vara ett företag i den mening som avses i fördragets konkurrensregler. Inskränkningar och skyldigheter, såsom eftersträvandet av ett socialt syfte, förekomsten av de ovan nämnda solidaritetsaspekterna samt begränsningar av eller tillsyn över de investeringar som görs av denna fond, hindrar inte att en sådan fonds verk-

samhet skall anses vara ekonomisk verksamhet.

(se punkterna 117—119 samt punkt 2 i domslutet)

6. En fond som har ett lagstadgat monopol på tillhandahållande av vissa försäkringstjänster i en bransch i en medlemsstat, och således på en väsentlig del av den gemensamma marknaden, skall i denna egenskap anses ha en dominerande ställning i den mening som avses i artikel 86 i fördraget (nu artikel 82 EG).

Det förhållandet att en medlemsstats beviljande av exklusiva rättigheter i den mening som avses i artikel 90.1 i fördraget (nu artikel 86.1 EG) ger upphov till en dominerande ställning är emellertid inte i sig oförenligt med artikel 86 i fördraget. Medlemsstaten överträder förbuden i dessa båda bestämmelser endast när företaget i fråga, genom utövandet av de exklusiva rättigheter som det har tilldelats, föranleds att missbruka en domine-

rande ställning eller när dessa rättigheter kan ge upphov till en situation som föranleder att företaget gör sig skyldigt till sådant missbruk.

Ett sådant missbruk i strid med artikel 90.1 i fördraget föreligger särskilt när medlemsstaten beviljar ett företag exklusiv rätt att bedriva viss verksamhet och skapar en situation i vilken detta företag uppenbart inte kan tillgodose efterfrågan på marknaden för sådan verksamhet.

(se punkterna 126 och 127)

7. Artiklarna 86 och 90 i fördraget (nu artiklarna 82 EG och 86 EG) utgör inte något hinder för att de offentliga myndigheterna ger en pensionsfond ensamrätt att förvalta ett kompletterande pensionssystem för utövarna av ett fritt yrke.

(se punkt 130 samt punkt 3 i domslutet)